

ВИДАВНИЦТВО
РАНОК

Надія Бібік
Галина Бондарчук

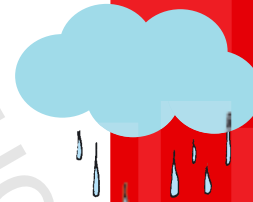

НАВЧАННЯ
БЕЗ МЕЖ

1 КЛАС

ЧАСТИНА
2

Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ

4

ЗМІНИ В ПРИРОДІ
ВЗИМКУ

ПРАЦЯ ЛЮДЕЙ УЗИМКУ

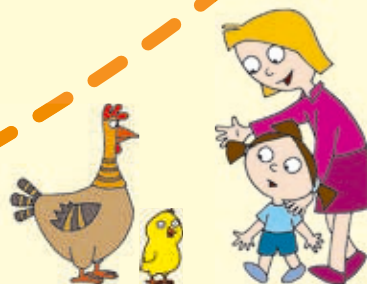
8

СТОРІНКА
ДОСЛІДНИКІВ

6

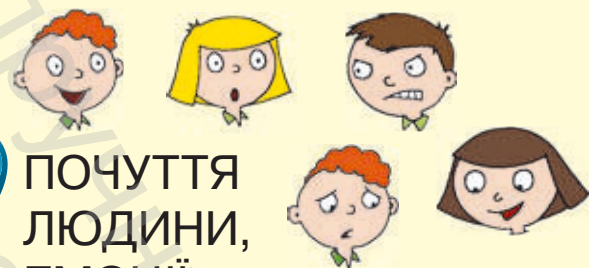

10

ЛЮДИНА — ОТ ЩО
НАЙЦІКАВІШЕ У СВІТІ

12

Я ТА ІНШІ

14

ПОЧУТТЯ
ЛЮДИНИ,
ЕМОЦІЇ

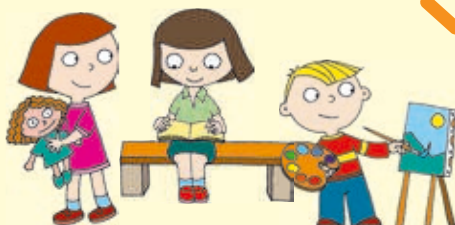
16

ЯКИЙ
БУВАЄ
В МЕНЕ
ДЕНЬ

МОЄ
УЛЮБЛЕНЕ
ЗАНЯТТЯ

18

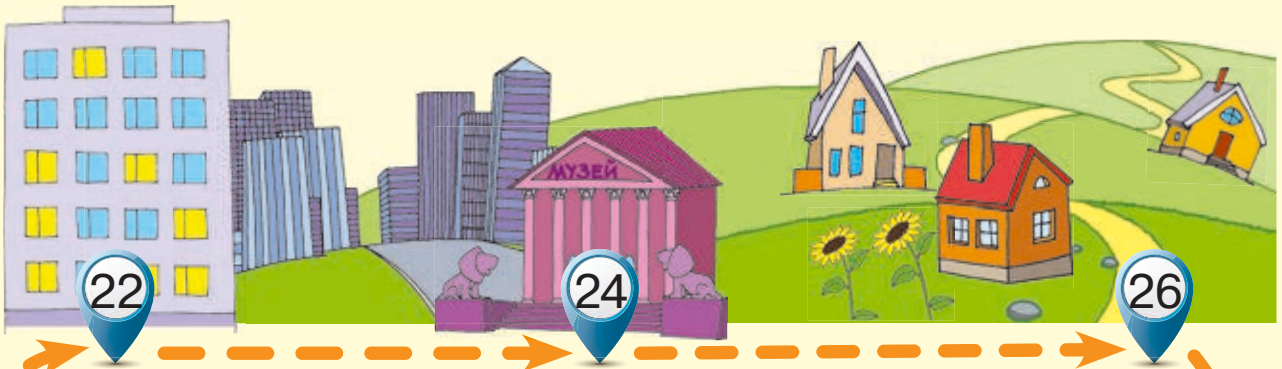

20

ВИНАХОДИ, ЯКІ
ПРИДУМАЛИ ДІТИ

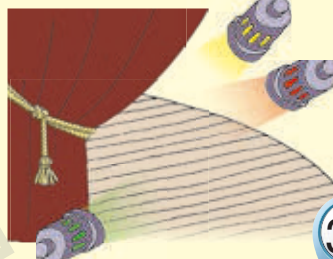
Я ТУТ ЖИВУ

Я ЖИВУ В МІСТІ

Я ЖИВУ
В СЕЛІ

ДБАЮ
ПРО СВОЮ
БЕЗПЕКУ

ЗАПРОШУЄМО
ДО ТЕАТРУ

У МУЗЕЇ

30

У СУПЕРМАРКЕТІ

32

ОГЛЯДАЮ
МОЄ ЖИТЛО

36

КОЛИ ГАДЖЕТ
ЗАВАЖАЄ

38

37

КОЛИ
МИ САМІ
ВДОМА

ЯКІ ВИ ВДОМА

40

Надія Бібік
Галина Бондарчук

Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ

Підручник інтегрованого курсу для 1 класу
закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)

Частина 2

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

rnk.com.ua/102641
Інтерактивний
електронний додаток

Київ • Харків
Видавництво «Ранок»
2024

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 03.02.2023 № 110)

Підручник безкоштовний.
Надруковано згідно з договором від 17.07.2024 № UCBI4-189-1.
Продаж заборонено

Підручник створено відповідно до Типової освітньої програми,
розробленої під керівництвом О. Я. Савченко

Ілюстрації *Володимира Хорошенка*

Обкладинка *Анни Макарової*

Умовні позначення

Великий читає
малому

Спостерігай,
досліджуй

Працюємо разом

Твоя майстерня

Відгадай, вибери,
дай відповідь

Бібік Н. М.

Б 59 Я досліджую світ : підруч. інтегр. курсу для 1 кл. закл.
загал. серед. освіти (у 2-х ч.) : Ч. 2 / Н. М. Бібік, Г. П. Бондар-
чук. — Х. : Вид-во «Ранок», 2024. — 80 с. : іл.

ISBN 978-617-09-9011-2

УДК 31:502:37.016(075.2)

Інтерактивний
електронний додаток
до підручника
доступний за QR-кодом
або посиланням
rnk.com.ua/102641

**ЗРОБЛЕНО
В УКРАЇНІ**

© Бібік Н. М., Бондарчук Г. П., 2024
© Хорошенко В. Д., ілюстрації, 2024
© Макарова А. Л., обкладинка, 2024
© ТОВ Видавництво «Ранок», 2024

Любі школярі і школярки!

Ми продовжуємо досліджувати повний таємниць навколишній світ. З чого він складається? Як помічати зміни в природі?

Як дбати про свою безпеку? Як оберігати свої права, не порушуючи прав інших? Якою є наша країна Україна? Як досягати успіхів у навчанні й житті?

Розвивайте свої здібності, вчіться міркувати й пояснювати, ростіть громадянами України.

Авторки

**Державний
Прапор України**

**Державний
Герб України**

Державний Гімн України

Слова Павла Чубинського

Музика Михайла Вербицького

Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці.
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.

Приспів:

Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

ЗМІНИ В ПРИРОДІ ВЗИМКУ

За малюнком складіть розповідь про те, що відбувається в природі взимку.

Відшукай на малюнку калину, клен, березу, дуб, ялину.
Як їх можна розпізнати?

А як зимують підводні мешканці? Риби стають менш рухливими. Вони майже не їдять. Черепахи зариваються в мул. Раки риють вузькі довгі нори, там і перечікують зиму.

РОЗГЛЯДАЮ СНІЖИНКУ

Для цього візьми: аркуш паперу чорного кольору; лупу.

Лупа — це збільшувальне скло. Воно допомагає краще розгледіти маленькі предмети.

Коли надворі падає сніг, спіймай сніжинку на папір. Під лупою роздивися, якої форми сніжинка, якого кольору. Чи всі сніжинки однакові? На папері сніжинка не тоне. А якщо ти спіймаєш її на долоньку, то вона розтане. Чому?

①

②

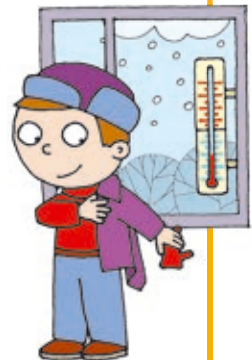
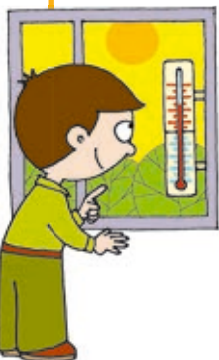
③

ЩО РОЗКАЖЕ ТОБІ ТЕРМОМЕТР?

Температура вимірюється в градусах. Вище нуля — це градуси тепла, нижче нуля — градуси холоду. Одна поділка на шкалі дорівнює одному градусу.

Термометр тобі підкаже, яка на вулиці погода, у що вдягнутись і взутись.

Градусна шкала скляну сорочку одягла.

ДОСЛІДНИКІВ

Що таке лід? Який він на дотик? Чим пахне?
У яку пору року ми бачимо в природі лід?
Де можемо його спостерігати? Де можна побачити лід не в природі?

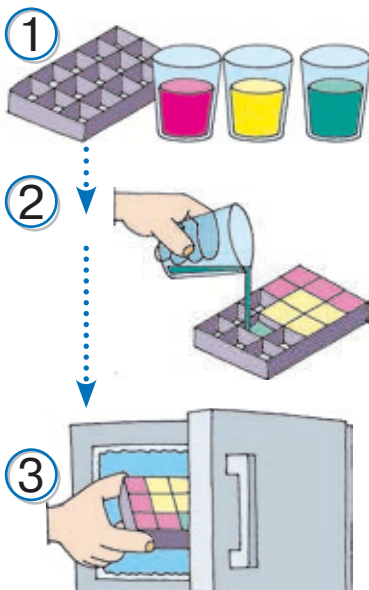
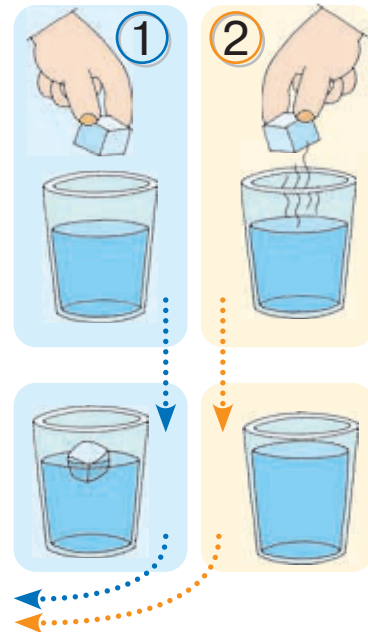
Як ти думаєш, де лід розтане швидше — у теплій чи холодній воді?

Припущення: лід швидше розтане в теплій воді, ніж у холодній.

Проведення досліду: кубики льоду поклади одночасно в склянки з холодною й теплою водою.

Спостереження: у склянці з теплою водою лід тане і кількість води збільшується.

Висновок: лід швидше розтане в теплій воді.

ЗРОБИ КОЛЬОРОВИЙ ЛІД

Для цього підготуй: форму для льоду з холодильника; будь-який сік (апельсиновий, буряковий, гранатовий тощо).

Як це зробити?

Налий у чисту форму сік і постав у морозильну камеру на 2–3 години. Твій кольоровий лід готовий!

ПРАЦЯ ЛЮДЕЙ УЗИМКУ

За малюнком складіть розповідь, чим займаються люди взимку в місті та в селі.

Чим відрізняється життя
свійських і диких тварин
узимку? Як люди доглядають
свійських тварин?

ЛЮДИНА — ОТ ЩО

На Землі багато живих істот. Та лише одну називають розумною. Вона вміє говорити, читати, писати. Шие одяг, пече хліб, придумала комп'ютер. Хто це? Правильно! Це ЛЮДИНА.

Розглянь малюнки. Що спільного між людиною і твариною? А що відмінного?

Між людиною і твариною багато відмінного. Людина вміє думати, розмовляти, досліджувати світ. Щоб цього навчитися, вона повинна жити серед людей, спілкуватися з ними.

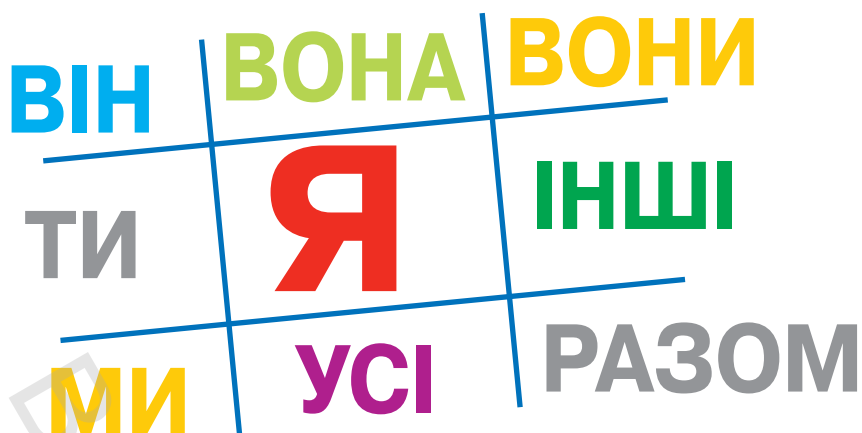

НАЙЦІКАВІШЕ У СВІТІ

Хто така
ЛЮДИНА

Усі люди разом — це суспільство.

Людина належить одночасно і до природи, і до суспільства. До природи — тому що є живою істотою. До суспільства — тому що живе серед людей.

Кожна людина ніби тоненькою ниточкою пов'язана з іншими людьми. Найближчі для тебе — це твоя родина: тато, мама, бабусі, дідусі, брати, сестри. Є давнішні родичі — батьки твоїх дідуся і бабусі.

Дізнайся, як звали твоїх прадідусів і прабабусь. Разом із батьками роздивіться фотографії сім'ї. Розпитай у дідуся і бабусі, що вони пам'ятають про дитинство, про своїх батьків.

Родовідне дерево показує, як ти поєднаний / поєднана зі своїми родичами, що народилися раніше за тебе.

Створи своє родовідне дерево. Досліди, які імена повторюються у вашій родині. Які старовинні речі зберігаються у вашій сім'ї?

ПОЧУТТЯ ЛЮДИНИ, ЕМОЦІЇ

Тобі буває весело або сумно, ти радієш або плачеш. Усе це — твої почуття. Їх ти виражаєш емоціями. Почуття завжди мають причину.

Що відчувають діти, зображені на малюнках?
Чому? Наведи приклади ситуацій, коли ти відчуваєш те саме.

ЯКИЙ БУВАЄ В МЕНЕ ДЕНЬ

Розглянь малюнок. Розкажи, що відчуває кожна дитина. Як ти думаєш, чому в усіх дітей різні емоції?

А який / яка ти сьогодні? Відшукай свій смайлик.

МОЄ УЛЮБЛЕНЕ ЗАНЯТТЯ

Усі люди різні. Відрізняються не лише кольором очей, волоссям, одягом, але й тим, що вміють робити, чим люблять займатися.

Чим займаються діти,
зображені на малюнку?

А чим любиш займатися ти?

Принеси в школу свою улюблену
іграшку. Розкажи, з чого її зроблено
і як нею гратися.

ВИНАХОДИ, ЯКІ

17 січня в усьому світі відзначається День дитячих винаходів. Цю дату обрали не випадково, а на честь дня народження відомого винахідника Бенджаміна Франкліна.

Свій перший винахід — ласті для плавання, які надягаються на руки, — Бен зробив у 12 років.

Іграшкову вантажівку з відкидним кузовом винайшов шестирічний Роберт.

Фруктове морозиво на паличці вперше виготовив 11-річний американець Френк.

12-річному Генрі з Великої Британії набридло намазувати зубну пасту на щітку. Він придумав щітку, в якій вже є паста.

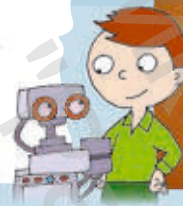
ПРИДУМАЛИ ДІТИ

Шестирічній Амелії з Великої Британії не вистачало виделки, яка б охолоджувала їжу. Так з'явилася виделка з вентилятором.

Шрифт, призначений для читання незрячими людьми, розробив французький підліток, син чоботаря Брайля.

Максим зі Львова у 12-річному віці створив робота-інженера. Він сканує приміщення, заміряє розміри й передає дані на комп'ютер.

Який винахід тебе вразив найбільше? Чому?
Яким із цих винаходів ти користуєшся?

Опитай своїх рідних, який винахід вони вважають найпотрібнішим.

Я ТУТ ЖИВУ

Розкажи про свій будинок.
Скільки в ньому квартир?
кімнат? Що зроблено
для зручності мешканців?

Хто твої сусіди?
Розкажи про
них. З ким ти
дружиш?

Де живуть твої
родичі? Коли ти
їх провідуєш?
Як дістаєшся
до них? Яким
транспортом?

Я ЖИВУ В МІСТІ

Розглянь малюнок.
Що є у великому місті?

Я ЖИВУ В СЕЛІ

Розглянь малюнок. Які будівлі є в селі? Покажи на малюнку громадські місця. Поясни, чому так вважаєш.

У яких громадських місцях слід дотримуватися цих правил?

- Не розмовляти, слухати мовчки.
- Не вказувати пальцем на експонати.
- Аплодувати після виконання твору.
- Розмовляти пошепки.

Підказка: театр, храм, музей, бібліотека.

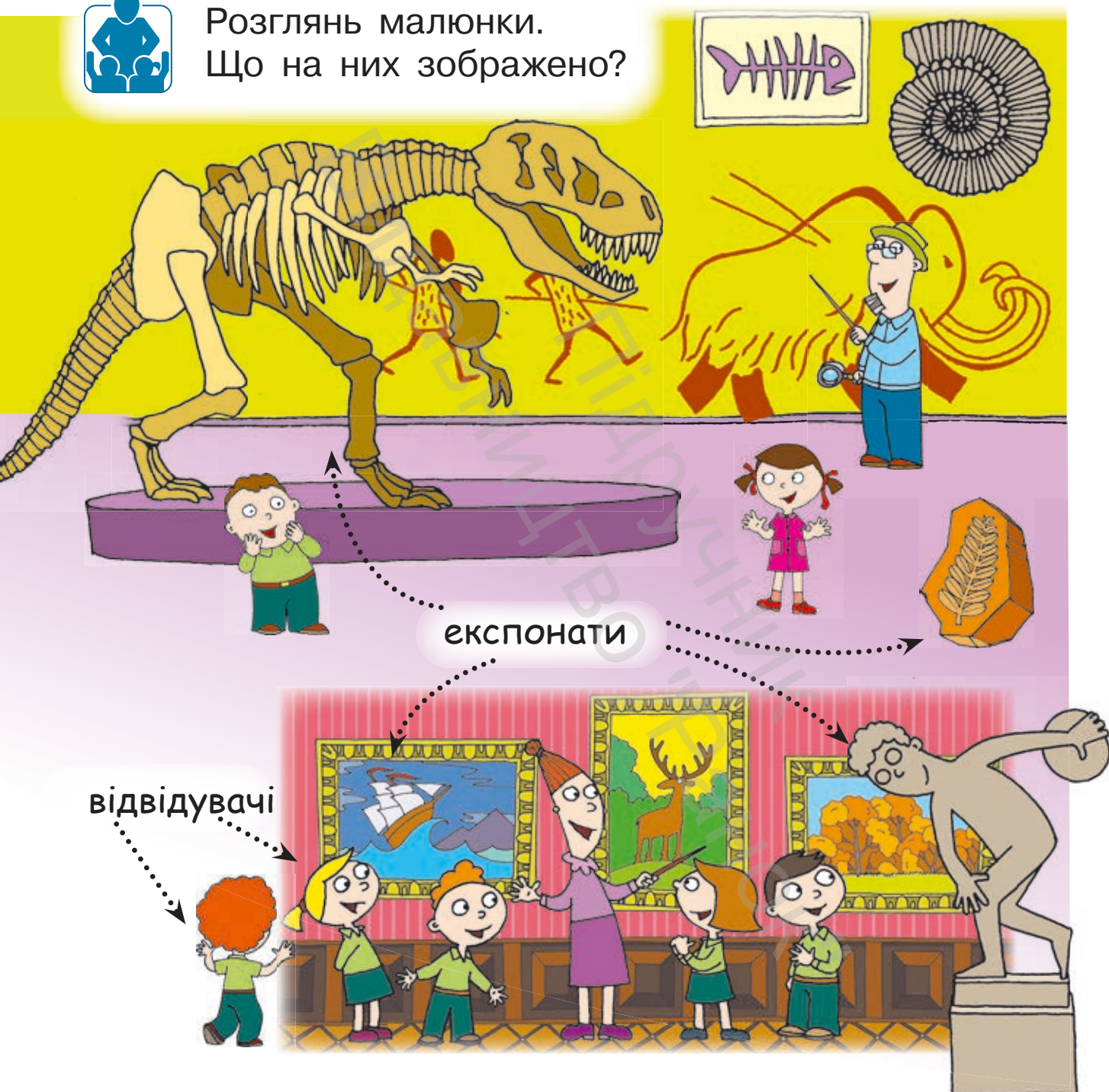
У МУЗЕЇ

Цікаво ходити в музеї. Тут влаштовують виставки картин, посуду, старовинних речей, машин тощо.

Розглянь малюнки.
Що на них зображено?

Розкажіть, у яких музеях ви побували. Що вам найбільше запам'яталося?

екскурсовод ...

ПРАВИЛА ПОВЕДІНКИ В МУЗЕЇ

ЗАПРОШУЄМО ДО ТЕАТРУ

Театр ляльок, юного глядача, музичний театр — це дитячі театри.

Розкажіть, у які театри ви ходили. Які дивилися вистави? Про що вони? Які сподобалися?

Сцена — це місце, де виступають артисти: танцюють, співають, промовляють.

Спектаклі починаються в зазначений час, тому приходити треба вчасно й займати свої місця.

Не заважай артистам розмовами, шарудінням. Підтримуй артистів оплесками.

Розглянь малюнки. Хто з дітей дотримується правил поведінки в театрі, а хто — ні? Поясни.

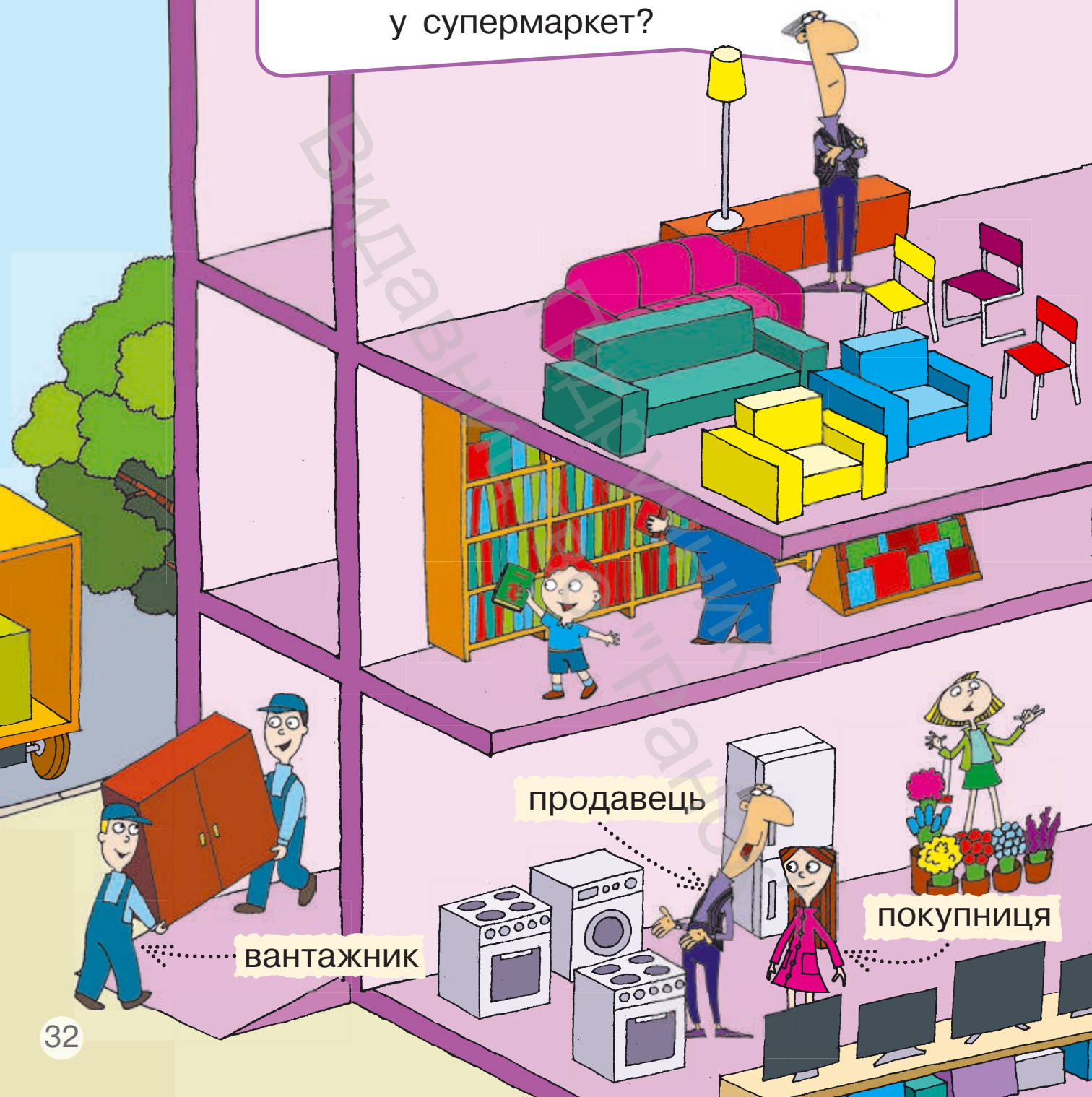
Що не можна робити під час спектаклю?

У СУПЕРМАРКЕТІ

Куди ми ходимо за покупками?
Хто працює в супермаркеті?
Які відділи є в ньому?
Як товари потрапляють
у супермаркет?

прибиральниця

касірка

охоронець

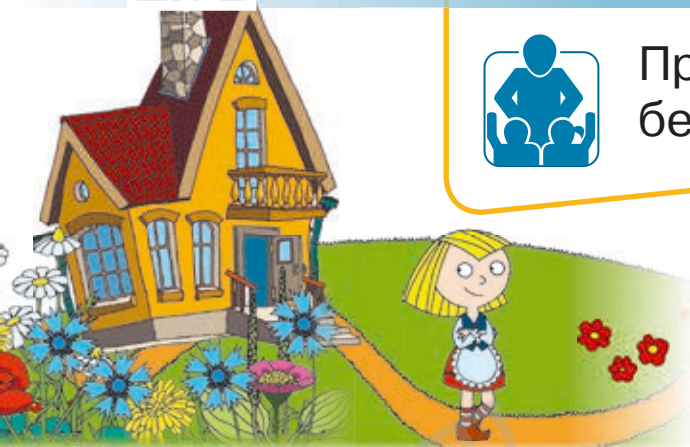
Спільно виробіть
правила поведінки
в супермаркеті.

ДБАЮ ПРО СВОЮ БЕЗПЕКУ

Проведи Червону Шапочку безпечною дорогою.

Жила колись в одному селі маленька дівчинка.

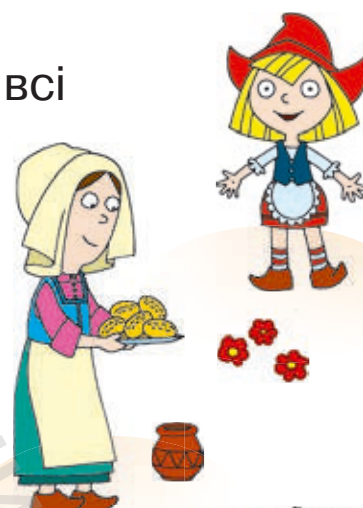

Бабуся зшила для онуки червону шапочку. Вона так була дівчинці до лиця, що всі почали звати її Червона Шапочка.

Одного разу матуся напекла пиріжків і каже донечці:

— Провідай бабуся, віднеси їй пиріжки та горщик масла.

Червона Шапочка хутко зібралася і пішла до своєї бабусі.

Іде дівчинка лісовою стежкою, коли раптом зустрічає Мисливця.

Придумай розмову між Червоною Шапочною і Мисливцем.

Як ти думаєш, чи наважиться Вовк підійти до них? Чи побіжить Вовк до бабусі? Чому? Поясни.

Придумайте кінцівку казки й розіграйте її в особах.

ОГЛЯДАЮ МОЄ ЖИТЛО

Вибери й назви предмети,
якими ти можеш користуватися:

— самотійно;

— лише з дорослими.

КОЛИ МИ САМІ ВДОМА

Розглянь комікс. Кого з дітей ти підтримуєш? Чому? Кому відчиниш двері?

Запам'ятай номери телефонів!

**Служба
порятунку**

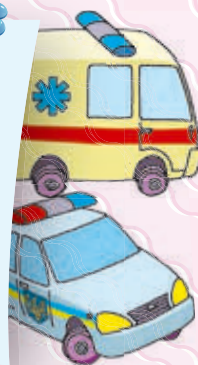
101

Поліція

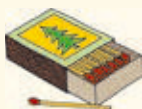
102

**Швидка
допомога**

103

НЕБЕЗПЕЧНО!

НЕБЕЗПЕЧНО!

Чому ці предмети подано як небезпечні?
Які ще предмети ти можеш сюди додати?
Обміняйтеся думками.

КОЛИ ГАДЖЕТ ЗАВАЖАЄ

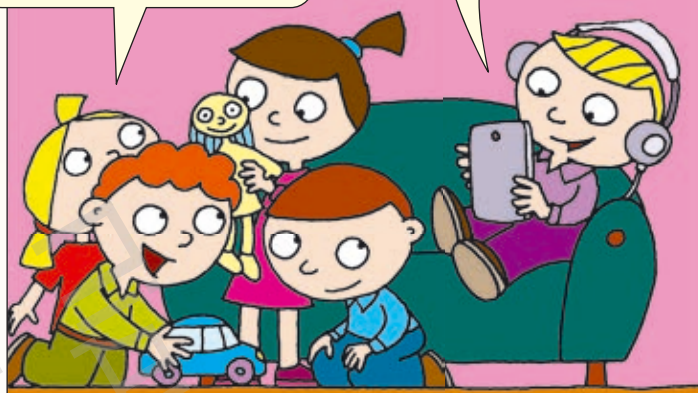

Розглянь комікс. Що пропустив Артем? Коли і для чого потрібний телефон? комп'ютер? А коли вони зайві?

Артеме,
пограймося!

Пройду ще
один рівень!

Іди
до столу!

Ура!
Я виграв!

А де
торт?

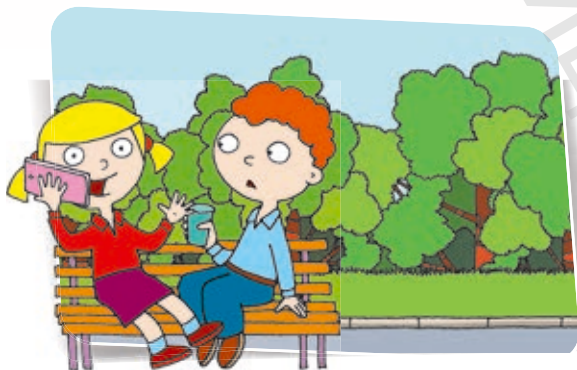

Чому гаджети не можуть замінити гру з друзями, прогулянку, спілкування з родиною?

Обговоріть поведінку дітей, зображених на малюнках. Що їм можна порадити?

Для чого ти використовуєш свій телефон?

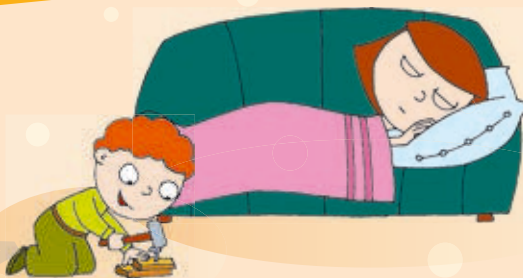

ЯКІ ВИ ВДОМА

Що роблять діти, зображені на малюнках?

А як поводишся вдома ти?

Розглянь малюнки. Знайди відмінності.

Розкажи, як ти прибираєш у своїй кімнаті.

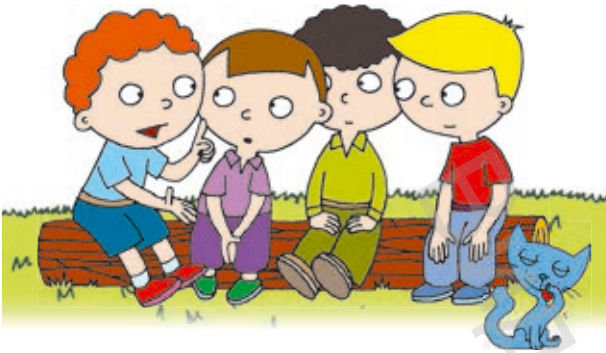

Лесик, Толя й два Володі
Сумували на колоді.

Лесик скаржився: «Хлоп'ята,
Страх як тяжко жить мені —
Слухай маму, слухай тата,
Умивайся день при дні.
Ох і тяжко жить мені!»

Толя теж сидить бідує,
Вилива жалі свої:
«Дуже Тоня вередує,
Розважай весь час її...»

А Володя скиглить: «Тато
Змусив квіти поливати...»
І зітхає вся четвірка:
«Як нам тяжко!
Як нам гірко!»

В. Симоненко

На що скаржився Лесик? Толя? Володя?
Кого з хлопчаків ти підтримуєш? Що можеш порадити кожному з них?
Що вдома ти виконуєш із задоволенням?

ТУРБУЮСЯ ПРО ЗДОРОВ'Я

Здоров'я людини залежить від того, як вона харчується, як дбає про чистоту, відпочиває, загартовується.

Йогурт, каші, м'ясо, свіжі овочі та фрукти, сир, молоко, риба корисні для тебе. Чипси, сухарики, солодкі газовані напої, фастфуд, кетчуп і майонез, торти можуть зашкодити.

Продукти, корисні
для здоров'я

Продукти, шкідливі
в разі частого вживання

Які з зображених на малюнку продуктів треба мити перед вживанням? Чому?
Від яких продуктів набирають вагу? Чому?
Що не можна вживати сирим?

Що допомагає дбати про чистоту?

Як купатися ідеш,
І мене також береш.
Я гладеньке й запашне,
Ти намилюєш мене.
Всі мікроби змило
Я — корисне...

Коли миюсь чи вмиваюсь,
Потім ним я витираюсь.
Витирати сухо звик
Мій м'якесенький...

Не хижак, а зуби має.
Не гризе і не кусає,
А розчеше кіски Олі,
Чубчик Петрикові й Толі.

Ручку і щетинки має,
Наші зубки доглядає.
З пастою вона сусідка.
Вичищає зубки...

Як дбають про чистоту повітря в класі?
Пригадайте, як стояти, сидіти, ходити,
носити речі правильно. Розкажіть, як ви
відпочиваєте і загартовуєтеся.

ЯК ДІЗНАТИСЯ,

ПРИКМЕТИ ВЕСНИ

- Повернулися граки — Сніг сховався у грядки.
- Чути пісню журавля — Час засіяти поля.
- Ластівка гніздо будує — Справжня веснонька вирує.

Н. Карпенко

ЩО ВЖЕ ВЕСНА

СТВОРЮЄМО «КНИЖКУ ВЕСНИ»

Намалюй перші весняні квіти, птахів, які повернулися з вирію. Розмісти зображення перших листочків, що з'явилися на деревах. Сфотографуй, як працюють дорослі в саду, на городі.

Чому саме ці малюнки вміщено на сторінці про весну? Що ще можна додати?

СТОРІНКА ДОСЛІДНИКІВ

Навесні на деревах з'являються бруньки. Як ти думаєш, де бруньки розпустяться раніше — на гілочці, яка стоїть у посудині з водою в кімнаті, чи в природі?

Припущення: бруньки на гілочці, яка стоїть у кімнаті, розпустяться раніше.

Проведення досліду та спостереження: візьми гілочку верби й постав на підвіконні в посудину з водою. Через кілька днів бруньки на гілочці почнуть розпускатися. У природі це триває довше.

Висновок: на гілочці, яка стоїть у посудині з водою в кімнаті, бруньки розпустяться раніше, ніж у природі, тому що надворі ще холодно.

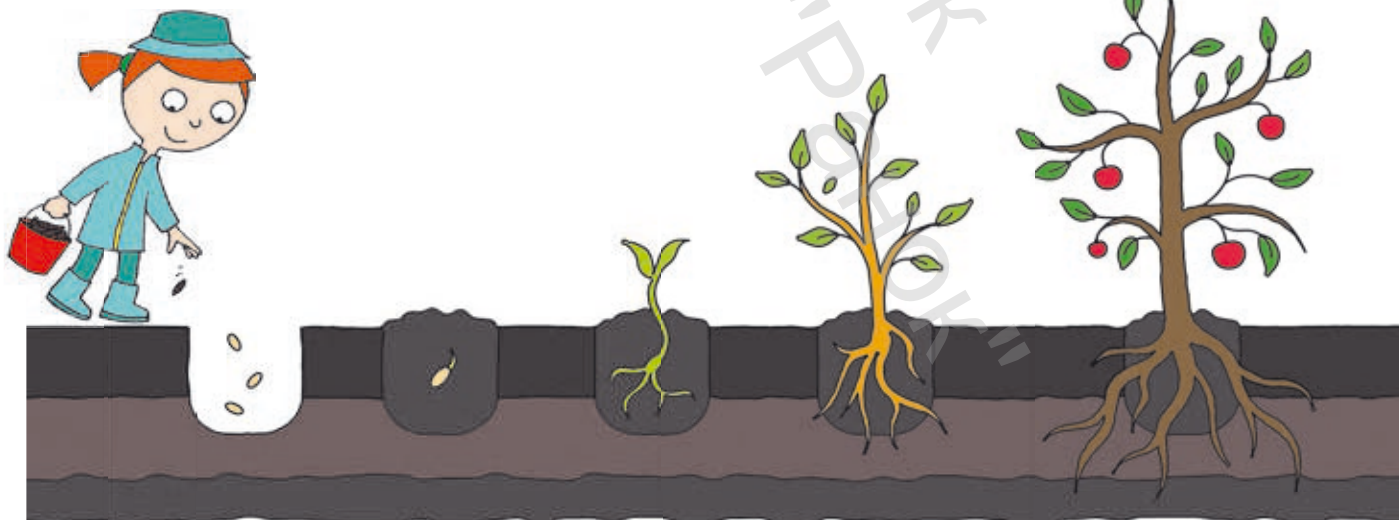
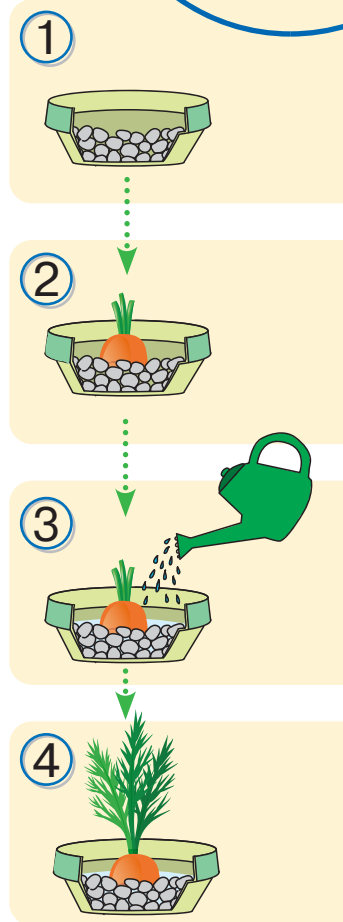
ТВІЙ ГОРОД НА ПІДВІКОННІ

Насип на дно тарілочки трохи дрібних камінчиків. З допомогою дорослих відріж верхню частину моркви й помісти в тарілочку зрізом вниз на камінці. Налий стільки води, щоб вона накривала зріз. Постав на підвіконня в тінь.

За кілька днів з'являться паростки, які дуже швидко ростимуть. Те саме відбувається навесні з рослинами на городі.

Цікаво спостерігати, як із маленької насінини може вирости кабачок, огірок, помідор. Як це можна зробити?

Виклади насіння у вологу тканину, щоб швидше з'явилися паростки. Проросле насіння помісти в стаканчики, наполовину заповнені ґрунтом. Вистав їх на підвіконня і поливай водою. Поділися своїми спостереженнями.

ТУРБОТИ ТВАРИН НАВЕСНІ

З появою рослин і комах у сади й ліси переселяються зимуючі птахи.

З теплих країв повертаються перелітні птахи: шпаки, зозулі, жайворонки. Вони будують гнізда, відкладають у них яйця і виводять пташенят.

Пробуджуються ведмеді, борсуки, їжаки, ящірки, змії, черепахи, жаби. Наприкінці зими й на початку весни у звірів народжуються малята. Дорослі звірі оберігають їх, вчать добувати їжу.

За малюнком складіть розповідь про турботи тварин навесні.

СВІЙСЬКІ ТВАРИНИ НАВЕСНІ

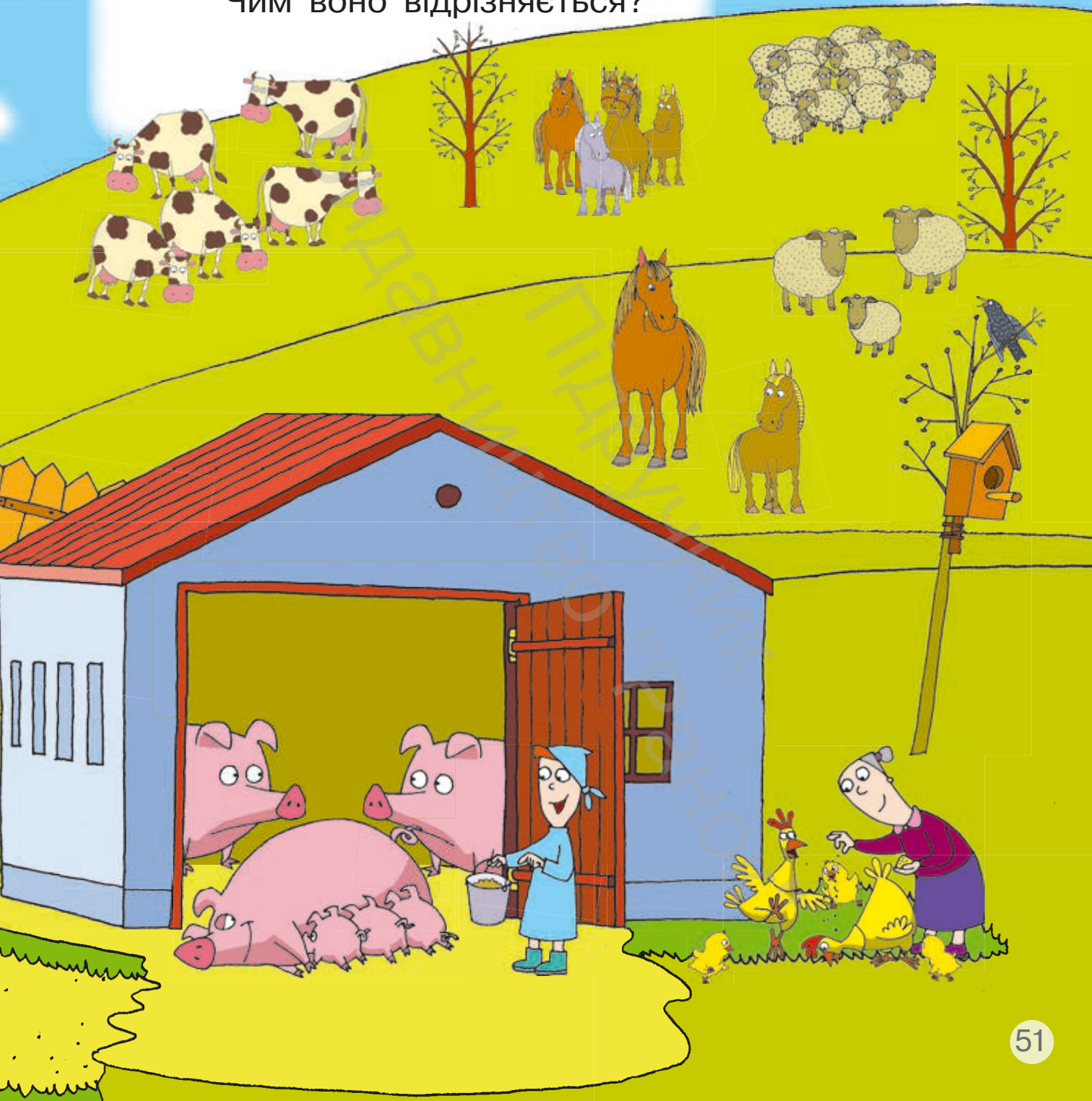
У корів, свиней, овець, коней народжуються малята. Щойно зазеленіє трава, дорослих тварин переганяють на пасовища. Качок і гусей випускають на ставки. Сонце і свіже повітря корисні тваринам.

Порівняй життя свійських
і диких тварин навесні.
Чим воно відрізняється?

ВЕСНЯНІ РОБОТИ

Які роботи виконують дорослі та діти, зображені на малюнку?

В МІСТІ ТА В СЕЛІ

Під віконцями
на сонці
у весняному саду
у земельку,
як в постельку,
я насіннячко кладу.
Сонце, смійся!
Дощик, лийся!
Линьте, краплі,
до землі,
щоб на грядках
у зернятах
кріпли паростки малі.
Прийде літо,
будуть квіти,
будуть в мене восени
у віночку на голівці
чорнобривці запашні.

Н. Забіла

Що ти
хочеш робити
на городі,
у саду,
парку?

СВЯТКОВИЙ КАЛЕНДАР ВЕСНИ

ВЕЛИКДЕНЬ

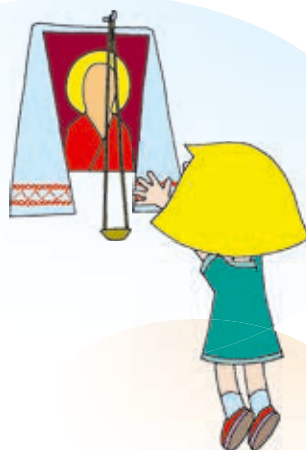

Ми сьогодні рано встали,
Різні фарби готували:
Із цибулі, із кори,
З ягід, квітів і трави.

У курей рябеньких
Яєчка біленькі
Обережно збирали,
Повні кошики набрали.

Чисто в хаті прибирали,
Рушниками прикрашали,
Умивалися на ґанку,
Одягали вишиванку.

Що це, що за метушня?
Вся зібралася рідня:
Дід, бабуся, мама, тато —
Писаночки малювати...

Я. Яковенко

Розпитай у рідних, чим вони фарбують крашанки. Які кольори можна отримати з різних рослин?

Яких великодніх традицій дотримується твоя сім'я?

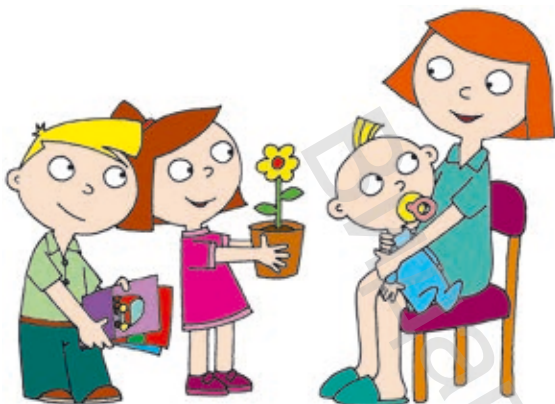

МАМИНЕ СВЯТО

Перше слово, яке діти вимовляють в усіх країнах світу, — це слово «МАМА».

Ще в колисці немовля
Слово «мама» вимовля.
Найдорожче в світі слово
Так звучить у рідній мові:
Мати, Матінка, Матуся,
Мама, Мамонька, Мамуся!
Називаю тебе я,
Рідна ненечко моя!

В. Гринько

У багатьох мовах світу
слово «мама» почина-
ється літерою «М»:
мама — українською,
румунською;
майка — болгарською;
матка — польською;
муттер — німецькою;
мазе — англійською.

Бережіть своїх мам.
Не засмучуйте їх,
допомагайте.

У травні ми відзначаємо День матері.
Ти можеш приготувати для мами подарунок:

- виконати малюнок;
- зробити аплікацію, вітальну листівку.

ЯК СТАВИТИСЯ ДО ІНШИХ.

У тебе є твої власні речі, іграшки. І ти не завжди хочеш ними ділитися або віддавати. Ти сердишся, коли їх беруть без дозволу. Але ти не хочеш виглядати жадібним / жадібною.

МОЄ І НАШЕ

Грають діти у м'яча,
Та немає Гриця.
Віддалік стоїть хлопча,
Друзів сторониться.
Свій новенький м'яч трима
У тендітних ручках...
Мабуть, діти не дарма
Звуть його жаднючка.
«МІЙ ведмедик! МІЙ совок!»
Навіть біля річки
Він горлає: «МІЙ пісок
І МОЯ криничка!»

Грицю сповнилося п'ять.
Вже почався шостий.
З подарунками спішать
Всі до нього в гості.
І приніс хтось новину
В подарунок Грицю —
Іграшкову, заводну,
Гарну залізницю.

НЕ БУДЬТЕ ЖАДІБНИМИ

От і гості за столом, —
Їх частує мама,
Пригощає кавуном,
Медом, пирогами.
По обіді всі тоді
Оточили Гриця:
— Залізницю заведи!
— Дай хоч подивиться!

— Не чіпай, дарунок МІЙ!
Сам не гравсь нітрішки! —
Залізницю він мерщій
Заховав під ліжку.
Ну й жаднюга! Просто жах!
Не люблю такого!..

За Г. Бойком

Вибери кульки
з порадами
для тих, хто
не хоче бути
жадібним /
жадібною.

Дай поради
Грицеві, щоб він
не був жадібним.

Я не хочу
з тобою
ділитися!

Поділися
зі мною,
будь
ласка!

Можна
я візьму
твою річ?

Хочеш
поміня-
тися?

Це
МОЄ!

Пригостиш
мене?

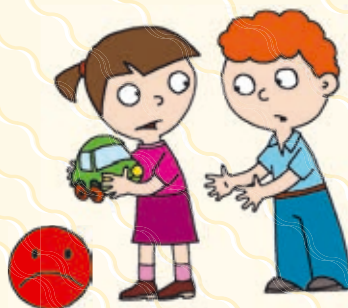
УМІЙ ДРУЖИТИ

Чи хочеш ти, щоб до тебе добре ставилися, не ображали, гралися з тобою, ділилися іграшками? Тоді вчись дружити.

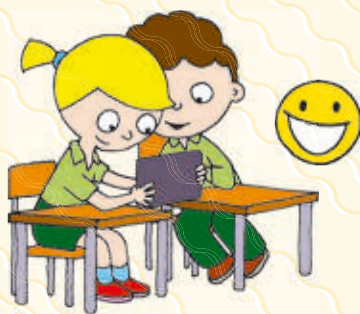
гратися разом

не брати чуже
без дозволу

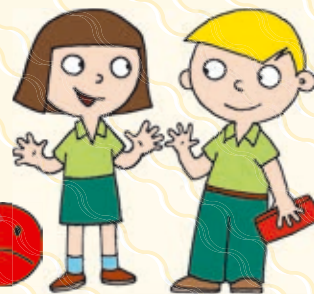
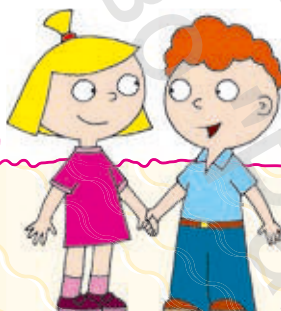

не битися

радіти успіхам
іншого

Що таке
ДРУЖИТИ

не обманювати

вміти
мириться

ділитися
своїм

Кіт з Рябком були друзяки.
Котик нишком у собаки
Брав щоразу м'ясо, сало,
Бо котові завжди мало.

А Рябко зітхав у тузі:
«Хай бере, на те ми друзі».
Діти, ви скажіть мені:
Кіт був друг Рябкові?

П. Воронько

Чи були кіт і собака друзями? Чому? Доведи свою думку. Як ти поводишся з друзями?

Порівняй малюнки. Відшукай і порахуй відмінності. У яку гру грають діти? У які ігри ти любиш гратися зі своїми друзями?

ЧЕМНИМИ ТРЕБА БУТИ СКРІЗЬ

Обговоріть поведінку дітей, зображених на малюнках. У чому діти помиляються?

З ліжка Ясочка зіскакує,
До батьків гукає: — Дякую!
Потім, з'ївши свій сніданок,
Проказала: — Добрий ранок!

І. Січовик

Які слова ввічливості
переплутала дівчинка?
Спільно складіть
словничок ввічливих
слів.

Добрий день
Будь ласка   Дякую
Доброго здоров'я
Прошу вибачити
На добраніч

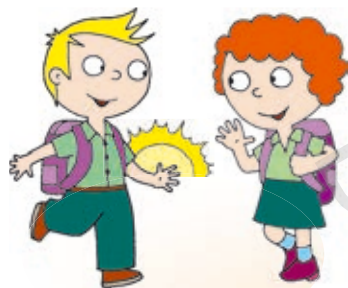
Розіграйте в парах, як
звернутися: щоб запитати,
котра година; щоб підка-
зали, який наступний урок;
щоб попросити дозволу
вийти під час уроку.

Уявіть, що ви — герої цих історій. Підкажіть слова вітання та прощання.

Доброго ранку!

Добрий день!

Добрий вечір!

На добраніч!

Привіт!

Вітаю!

Бувай!

До зустрічі!

ДИВОВИЖНІ ІМЕНА

Якось сидів я в парку на лаві. Поряд зі мною читав газету старенький дідусь у солом'яному брилі й барвистій вишиванці. А неподалік грався м'ячиком маленький хлопчик.

Підкинув хлопчик м'ячика. Ударився той об стовбур дерева й відкотився прямцем дідусеві до ніг. Підняв дідусь м'ячика й чекає, що далі буде.

Підійшов хлопчик до нашої лави, став за два кроки й теж чекає, щоб йому м'ячика віддали.

— Ти хто? — запитав дідусь.

— Петрик, — баском відказав хлопчик.

— І прізвище своє знаєш?

— Знаю, — Козаченко.

— А ще ти хто?

Хлопчик мовчав.

— У якому місті ти мешкаєш?

— У Києві.

— Значить, ти не тільки Петрик Козаченко, — усміхнувся дідусь, — а й киянин. Крім того, ти українець, бо народився в Україні й належиш до українського роду. А ще ти європеець. Адже наша країна розташована не в Африці, не в Америці, не в Австралії, а в Європі. І нарешті, ти землянин, бо живеш на планеті Земля. Он хто ти, Петрику Козаченку!

Дідусь простяг хлопчикові м'ячика. Той ухопив його обіруч і вистрибцем побіг розказувати мамі, що сиділа на сусідній лаві, скільки, виявляється, в нього цікавих, просто дивовижних імен.

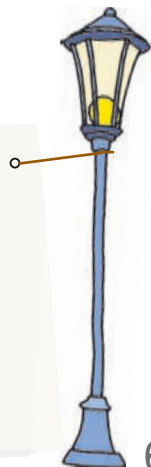
А. Григорук

Розподіліть ролі. Розкажіть про себе так, як Петрик своїй мамі.

Запам'ятайте!

Ви одночасно члени громади свого міста, селища або села, громадяни України, європейці та жителі планети Земля.

СИМВОЛИ ДЕРЖАВИ:

ПРАПОР НАШОЇ КРАЇНИ

Прапор України — синьо-жовтий.
Жовтий — це колір жита, а синій —
неба.

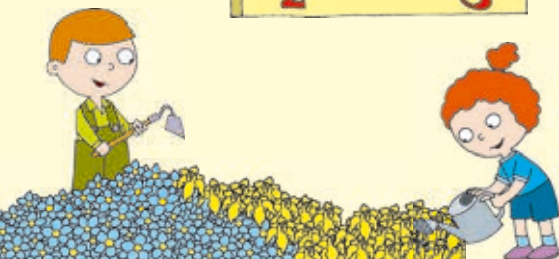
Упізнай прапор
України.

Підказка: Казахстан,
Україна, Швеція.

Де можна побачити
прапор?

ПРАПОР, ГЕРБ, ГІМН

НАШІ ГЕРБ І ГІМН

У кожної країни є свій герб. В Україні —

Ти можеш побачити герб на документах, грошових знаках, печатках.

Гімн України — урочиста пісня, яка прославляє Україну. Коли звучить гімн, треба вставати.

Де можна почути гімн?

Я МАЮ ПРАВО НА ПРАВА

Одна учениця про свої права написала так: «Я — дитина. Я маю право бути здоровою. Я маю право на житло, батьків, освіту і на друзів».

Усі діти мають право на повноцінне харчування.

Усі діти мають право на освіту.

Запам'ятай!

Використовуючи свої права, не зашкодь іншим людям.

Усі діти мають право на відпочинок і дозвілля.

Особлива турбота дітям з інвалідністю.

Усі діти мають право на медичну допомогу.

Усі діти мають право на любов і піклування.

Жодна дитина не повинна бути жертвою насильства або війни.

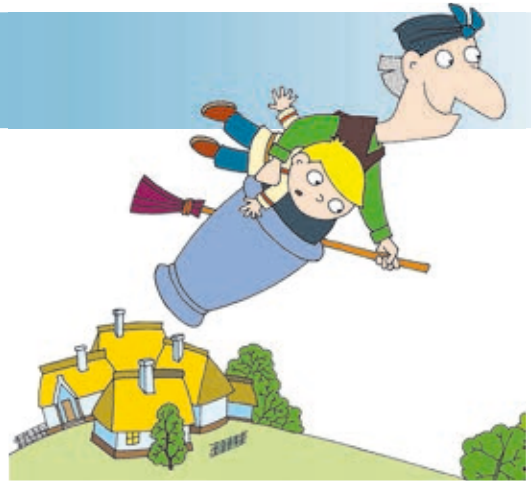

Жодна дитина не повинна бути скривдженою і зневаженою.

Івасика-Телесика
Украла люта відьма.
Як гірко, як невесело
Його батькам самотнім.
Як боязко хлопчині
Без мами і без тата.

Сидить він на калині
І просить гусеняток:
«Гуси-гуси-гусенята,
Візьміть мене на крилята,
Понесіть до мами й тата...»

Гуси-гуси-гусенята
Взяли його на крилята
Та й віднесли у село.
Ох і радощів було!
То у казці. Але нас
Хай та відьма не лякає.
Є закон, який не дасть
Розлучить дитя з батьками.

Покарають грізні судді
Того, хто дитину вкрав.
Всі права — хорошим людям.
А у злих ніяких прав.

І. Жиленко

Чому треба бути обережними з незнайомими людьми? Кому можна відчиняти двері? До кого звертатись у разі небезпеки?

ДИВНИЙ ЗВІР

У хаті в нас з недавніх пір
завівся дуже дивний звір.
Живе собі і геть не йде.
А звуть його: Не-Знаю-Де.

Учора, щойно я заснув,
мої штанці він проковтнув!
Та що там ті одні штанці?!

А кольорові олівці?!

А мій улюблений блокнот?!

А синій зошит мій для нот?!

Хустинок — п'ять!

Шкарпеток — шість!

Він і мене вже скоро з'їсть!

Відстати я його просив.

Цукерки я йому носив.

Усе дарма! Усе дарма!

Прокинусь — знов

чогось нема!

— Ну, годі з мене,

— я сказав.

І за порядком стежити став.

В шухляду клав я олівці

і вішав на стілець штанці.

Безладдя звів я нанівець.

І звірові прийшов кінець!

Г. Малик

Про якого звіра йдеться у вірші?

Як хлопчиків вда- лося його подолати?

Чи живе такий звір
у тебе вдома?

Хто загубив ці речі? Відшукай. Як ти здогадався / здогадалася?

П'ять кроків до акуратності

1

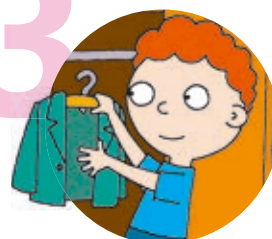
Брудні речі вдягати не треба.

2

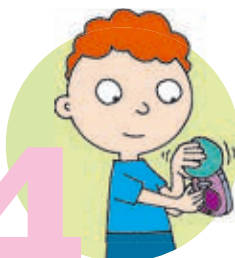
Негарно ходити з немитим волоссям, не почистивши зуби.

3

Звикай вішати одяг, а не кидати його.

4

Слідкуй, щоб взуття було чистим.

5

Прибирай речі на свої місця.

ЗУСТРІЧАЄМО ЛІТО

В небі ластівка летить,
З вітром листя шелестить,
Воду п'є лелека.
Сонце палить. Спека.
Дозріває жито.
Яка пора?

Улітку загартовуйся, бери участь в іграх на повітрі.

На прогулянку одягай панамку. Довго перебувати на сонці небезпечно.

Не купайся без дорослих. Не їж немитих овочів і фруктів.

За малюнком складіть розповідь про літні розваги дітей.

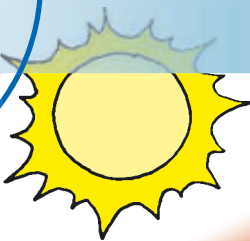
СТВОРЮЄМО «КНИЖКУ ЛІТА»

Намалюй ягоди, якими ласуєш; квіти, які розквітли біля твоєї школи або дому.

СТОРІНКА ДОСЛІДНИКІВ

Весною і влітку, коли одночасно світить сонце і йде дощ, на небі з'являється веселка.

Веселка буває різною: дуже яскравою або ж блідих кольорів. Це залежить від розміру крапель: чим вони більші, тим яскравіша веселка.

Пригадай і назви кольори веселки. Що вона тобі нагадує?

Підказка:

Ти можеш вдома провести дослід і отримати веселку.

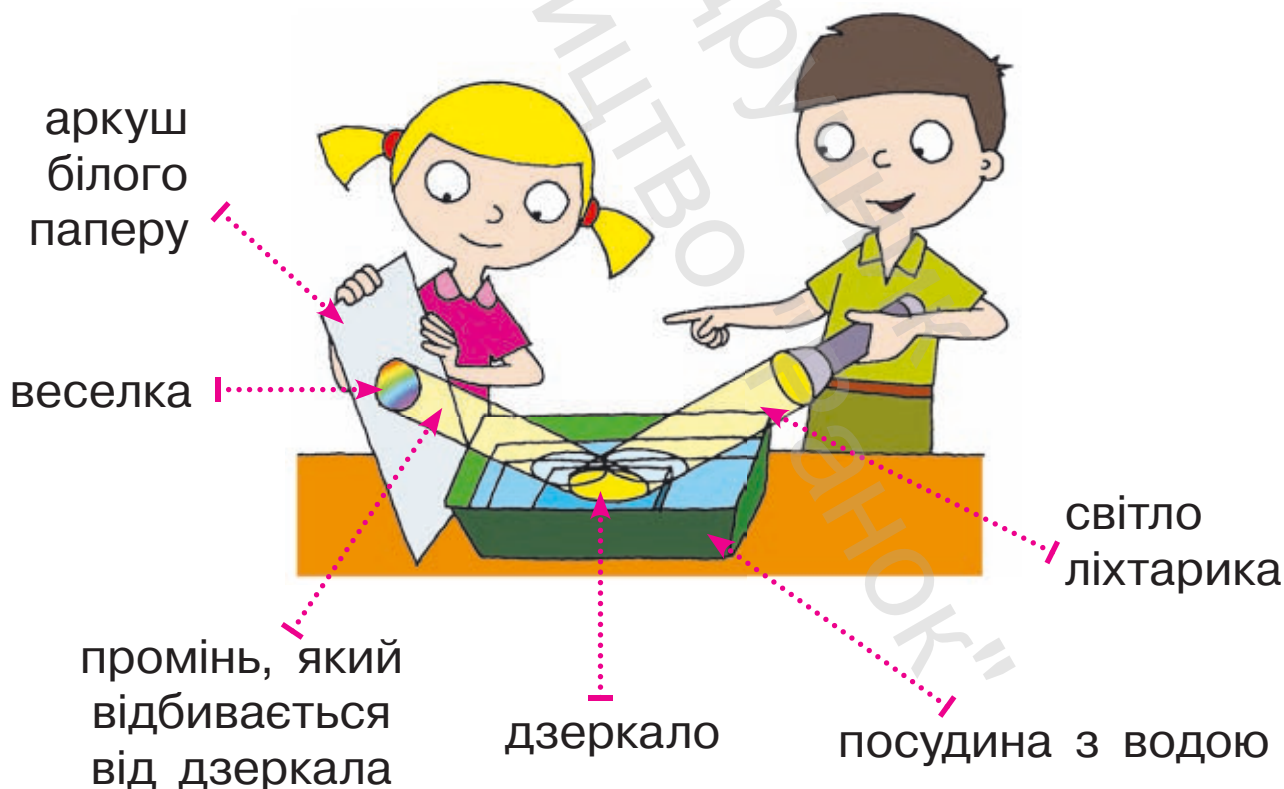
Для цього тобі знадобляться:

- глибока посудина;
- ліхтарик;
- дзеркало;
- аркуш білого паперу.

У посудину налий води, на дно поклади дзеркальце. Спрямуй на нього світло ліхтарика. Промінь, який відбивається від дзеркала, спіймай на папір.

Ось і з'явилася веселка. Роздивись її.

Скільки кольорів має твоя веселка?

ТВАРИНИ ВЛІТКУ

Улітку тварини дуже рухливі. У них достатньо корму для себе і свого потомства. Вони годують малят, вчать їх самотійно добувати їжу, ховатися від хижаків і будувати собі житло.

Розглянь малюнок. Назви диких тварин. Що вони їдять? Де сплять?

Назви свійських тварин. Як улітку люди їх доглядають? Як утримують? Чим годують?

Хто у кого? Назви дитинчат тварин, зображених на малюнку.

ПРАЦЯ ЛЮДЕЙ УЛІТКУ

Розглянь малюнок.
Які роботи виконують люди
в полі, на лузі, у саду,
парку? Доповни перелік.

МИ ВСІ РІЗНІ,

У всіх нас чимало спільного. Але й відрізняємося ми одне від одного багато чим: мовою, зростом, кольором шкіри, одягом, звичаями.

Усі ми люди. Усі ми подібні між собою. Усі ми різні. І цим одне одному дуже цікаві.

МІЖНАРОДНИЙ ПОЇЗД

Сядьмо тепер в міжнародний вагон
І через гори — гайда за кордон.
Там, за кордоном, на першій же станції
Зразу відчуєм, що ми вже у Франції.
Там по-французьки говорять усі,
Замість «спасибі» кажуть «мерсі».
Потім поїдемо у інші країни,

Ми всі пов'язані одне з одним.
Ми всі прагнемо миру,
добра, дружби.

А СВІТ У НАС — ОДИН НА ВСІХ

Обговоріть, що спільного між усіма людьми на Землі й чим вони відрізняються.

У які країни ти мрієш поїхати? Назви імена рідних і друзів, яких візьмеш у подорож.

Різних хлоп'ят і дівчат там зустрінем,
Що розмовляють по-шведськи, по-грецьки,
І по-німецьки, і по-турецьки...
Мені скажуть «здрастуй», а я — «до побачення»,
Але це не має великого значення, —
Із іноземними тими дітьми
Вірними друзями станемо ми.

*Дж. Родарі
Переклад М. Лукаша*

Відомості про користування підручником

№ з/п	Прізвище та ім'я учня/учениці	Навчальний рік	Стан підручника	
			на початку року	у кінці року
1				
2				
3				
4				
5				

Навчальне видання

БІБІК Надія Михайлівна
БОНДАРЧУК Галина Павлівна

«Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

**підручник інтегрованого курсу для 1 класу
закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)
(Частина 2)**

Рекомендовано

Міністерством освіти і науки України

Підручник відповідає Державним санітарним нормам і правилам
«Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей»

Провідний редактор *І. Л. Морева*. Редактор *Ю. М. Миронова*.

Художнє оформлення *В. І. Труфена, Т. В. Задорожної*.

Технічний редактор *А. В. Плisko*. Комп'ютерна верстка *С. В. Яшиша*.

Коректор *Н. В. Красна*

Підписано до друку 17.07.2024. Формат 84×108/16. Папір офсетний.
Гарнітура Прагматика. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 8,40. Обл.-вид. арк. 8,10.
Тираж 63 800 прим. Зам. № 0708-2024.

ТОВ Видавництво «Ранок»,
вул. Космічна, 21а, Харків, 61145; вул. Деревлянська, 13, к. 3316, Київ, 04119.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 7548 від 16.12.2021.
E-mail: office@ranok.com.ua.

Надруковано у друкарні ТОВ «ТРИАДА-ПАК»,
пров. Сімферопольський, 6, Харків, 61052.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5340 від 15.05.2017.
Тел. +38 (057) 712-20-00. E-mail: sale@triada.kharkov.ua

42

ТУРБУЮСЯ
ПРО ЗДОРОВ'Я

44

ЯК ДІЗНАТИСЯ,
ЩО ВЖЕ ВЕСНА

СТОРІНКА
ДОСЛІДНИКІВ

46

48

ТУРБОТИ ТВАРИН
НАВЕСНІ

50

СВІЙСЬКІ
ТВАРИНИ НАВЕСНІ

СВЯТКОВИЙ
КАЛЕНДАР
ВЕСНИ

54

ВЕЛИКДЕНЬ

54

МАМИНЕ СВЯТО

55

52

ВЕСНЯНІ РОБОТИ В МІСТІ ТА В СЕЛІ

56

ЯК СТАВИТИСЯ ДО ІНШИХ.
НЕ БУДЬТЕ ЖАДІБНИМИ

58

УМІЙ
ДРУЖИТИ

60

ЧЕМНИМИ ТРЕБА
БУТИ СКРІЗЬ

62

64

СИМВОЛИ ДЕРЖАВИ:
ПРАПОР, ГЕРБ, ГІМН

Я МАЮ
ПРАВО
НА ПРАВА

66

68

ПРО АКУРАТНІСТЬ

70

ЗУСТРІЧАЄМО
ЛІТО

74

ТВАРИНИ ВЛІТКУ

78

МИ ВСІ
РІЗНІ,
А СВІТ
У НАС —
ОДИН НА ВСІХ

72

СТОРІНКА
ДОСЛІДНИКІВ

76

ПРАЦЯ ЛЮДЕЙ УЛІТКУ

Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ

ПІДРУЧНИК ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ ДЛЯ 1 КЛАСУ
ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ (У 2-Х ЧАСТИНАХ)

ЧАСТИНА 2

Підручник інтегрує освітні галузі: громадянська та історична;
соціальна та здоров'язбережувальна; природнича

Особливості підручника:

- доступність і емоційна привабливість текстів
- відповідність обсягу і кількості практичних завдань та вправ пізнавальним можливостям учнів
- забезпечення діалогічності, співтворчості учасників освітнього процесу, їх взаємодії
- включення учнів у практику виконання завдань дослідницького характеру: дослідження-розпізнавання, дослідження-спостереження, дослідження-пошук

Інтерактивний електронний додаток містить:

- навчальні фільми, слайд-шоу, презентації
- покрокові інструкції для проведення дослідів
- шаблони для виготовлення поробок
- додаткові завдання
- тести з автоматичною перевіркою за кожною темою

Інтерактивний
електронний додаток
до підручника
доступний за QR-кодом
або посиланням
rnk.com.ua/102641